

Passie in beeld in het Hofje van Staats

Op een mooie zomerdag deed Emiel Landkroon, bewoner van de Janskliniek, mee aan het project 'Passie in beeld' van Kennemerhart. Fotograaf Peter van Beek 'schildert' een beeld met zes muzes en Emiel's schilderijen.

Emiel wilde graag in een groene, bloemrijke omgeving op de foto, vertelt medewerker Abeltje Hoogenkamp. "Mensen kijken ernaar uit. Doordat ze iets in hun agenda hebben staan leven ze helemaal op."

Juwelen

Emiel's doeken zijn niet groots, maar ze dienden dan ook een hoger doel. Emiel ontwierp en maakte namelijk ook juwelen. De verkoop ging op uiterst originele wijze. Hij maakte eerst een portret van een mogelijke klant (alleen dames!) en deed haar dan bijvoorbeeld zijn zelf ontwerpen hanger om. Vond een dame het juweel passen, dan ging hij dat maken. Terwijl de fotograaf de mise-en-scène uitdoktert, vertelt Emiel over zijn leven.

Shaffy

"In Antwerpen was ik toneelleraar en restaurator. Ik heb zelfs een Rafaël van 87 miljoen in handen gehad. Daarvan heb ik de houten randen schoongemaakt en er verf afgehaald voor onderzoek om de oudheid te bepalen." Vanwege de liefde verhuisde hij naar

> Emiel Landkroon met zes kleurrijk uitgedoste hofdames, geestelijk verzorgster Abeltje Hoogenkamp heeft zich in het gras gevlijd

Haarlem. Hij heeft Ramses Shaffy nog regie-advies gegeven. "We waren beiden gek van Jacques Brel en zongen zijn liederen aan de bar en lieten het bier schuimen." Na de fotoshoot vraagt muze Margreet lief

of Emiel een glas bier lust. "Het is wel Italiaans!", zegt ze bijna verontschuldigend en laat het flesje zien. Emiel ad rem: "Amoretti, dat klinkt goed."

Schildervrienden in het Frans Loenenhofje

Dankzij het afdakje van het paviljoen in het Frans Loenenhofje valt de schildermiddag van Antoon Erftemeijer en Otto Schilling ondanks de druilerige regen niet in het water. Wat ook helpt is het kopje koffie van bewoonster Liesbeth.

> Antoon Erftemeijer (links) en Otto Schilling - zonder 'attributen'

Na de lovende woorden van bewoonster Meta lijkt Otto zelfs even te zweven. Zij maakt een compliment voor het portret dat Otto jaren terug van de dochter van haar vriend maakte.

Schrijven is de kunst van het weglaten, schilderen ook. Logisch dat Antoon en Otto de vuilniszakken voor het schuurtje dat ooit een buitenprivaat was links laten liggen. En ook het blik verf dat voor een komisch moment zorgt.

> Antoon (links) schildert met sneldrogend acryl, Otto met aquarelverf. Antoon is meer van het grote gebaar en felle en diepe kleuren, Otto meer van de lichte toets en frêle en zachte kleurnuances.

Een bewoonster terug van boodschappen doen wijst hen erop dat dat blik open staat. Zonde, want het regent. Ze zou toch niet denken dat Antoon en Otto ook huisschilders zijn... De verf blijkt van een bewoonster die bezig is haar woning op te knappen. Ook een dubbelzijdige vouwladde onder de gaslantaarn haalt beide doeken niet.

In vroeger eeuwen hadden hofjes een timmerman die dichtbij woonde en als er iets aan een huisje mankeerde een helpende hand toestak. In 2007 vierden Els en Rob Theel in het Teylers Hofje hun 25-jarig jubileum als opzichtersduo. Hun verhaal stond in de eerste editie. Els was er voor het praatje en suste soms de gemoederen, Rob deed klusjes in en rond het huis. Een ideale combinatie die je elk hofje zou toewensen. De huidige bewo-

> Els en Rob Theel in het Teylers Hofje (2008)

ners zijn een stuk mondiger dan juffrouw Witvoet, geboren in 1920 en jarenlang huishoudster, die na een bezoekje gedienstig achteruitlopend afscheid nam. Nadat een bewoonster klaagde over tocht, vertelde een regent dat mensen vroeger gordijnen ophingen. Die dame vond gordijnen eigenlijk niks, maar als de regenten dat zo graag wilden, stond ze er wel voor open...

Willem Brand

In hun onlangs uitgebrachte boek 'Schilderachtig Haarlem & omgeving' (€ 15) staan 115 tekeningen en schilderijen, plattegronden van de mooiste plekjes in Haarlem en daarbuiten én praktische tips.

GASTHOFJE

Grill's Hofje

De geschiedenis van het Amsterdamse Grill's Hofje is nauw verbonden met de Hollands-Zweedse familie Grill. Anthony Grill werkte net als meerdere familieleden als zilversmid in Amsterdam en vergaarde er een aardig fortuin. Daarmee stichtte hij in 1721 een hofje, om zijn dankbaarheid te tonen voor de in Holland genoten zegen.

Het hofje, dat eigenlijk een straatje is en evenwijdig aan de Eerste Weteringdwarsstraat loopt, is toegankelijk via een monumentale poort waarboven de regentenkamer zit. In de schouw zit nog steeds het wapen van de familie Grill, een ooievaar met een krekel in zijn bek.

De acht huizen aan de straatzijde (de 'voorhuizen') horen bij de erfenis en zijn ook nog steeds bezit van de stichting. Regentes Poeka Schinck: "De bedoeling was om die goed te verhuren, zo-

> De staande klok met de hortensia, Marloes Scheffers

dat ze genoeg inkomsten opbrachten voor zowel het onderhoud als de uitdelingen van voedsel en turf aan de bewoonsters."

Staande klok

Loop je door de overdekte entree dan kom je op het binnenhof, met als meest opvallende attriboot de staande klok. Best chique en in de 18de eeuw ook kostbaar. Een zonnewijzer was een stuk goedkoper, maar dan moest wel de zon schijnen. Voorwaarde is óók dat de zonnestralen ruim baan hebben. En dat is in het door huizen omgeven Grill's hofje zo goed als onmogelijk. Poeka Schinck: "De klok is gemaakt in 1725, twee jaar voor het overlijden van de oprichter van het hofje, Anthony Grill. De maker is helaas onbekend, er is nooit een factuur gevonden. Wel van de horlogemakers die hem hebben onderhouden. Hij tikt nog steeds, nu wel elektrisch."

Samen in een bedstee

Het hofje was lange tijd vele malen armoediger dan nu. Het binnenhof bestond aanvankelijk uit acht huisjes met een beneden- en bovenwoning van 17m². Poeka Schinck: "Men is begonnen met 32 bewoners. De vrouwen sliepen met zijn tweeën in een bedstee. Als er iemand doodging, lag je de volgende dag met een vreemde vrouw in bed. Er was voor alle vrouwen één toilet en dat zat buiten. Er was geen stromend water, maar een pomp. Vóór 1850 is het aantal bewo-

> De 'voorhuizen' in de Eerste Weteringdwarsstraat

ners gehalveerd naar zestien. In 1965 zijn de huisjes samengevoegd tot acht woningen voor acht bewoners. Elke bewoonster beschikt nu over ca. 34m² woonruimte inclusief keuken en badkamer en een zolder van 12m²."

In september 2018 organiseerde de

Haarlemse regent Jan Willemink samen met de Amsterdamse regent Daan van den Briel een hofjeswandeling voor 22 Haarlemse regenten langs veertien Amsterdamse hofjes. Daaronder ook het Grills Hofje dat in 2021 300 jaar bestaat.

De Haarlemse connectie: Marit en Otto Schilling

Ruim 250 jaar werd het hofje bewoond door armlastige vrouwen van boven de vijftig. Vanaf 1970 echter is er gekozen voor een jongere doelgroep, vrouwen tussen 25 en 45 jaar. Marit Schilling (27) woont er nu vier jaar. Haar vader Otto tekent regelmatig voor de Haarlemse Hofjeskrant. Een aquarel van zijn hand siert ook de omslag van het boekje '300 jaar Grill's Hofje'.

De staande klok vond Otto 'een dominant ding'. Toen hij opdracht kreeg om het hofje te tekenen, heeft hij 'm eerst weggelaten. Otto Schil-

ling: "Maar de dochter van het regentenechtpaar Schinck vond hem toch wel karakteristiek. Zij hield de versie zonder klok, die met klok ging twee jaar terug als verjaardagscadeau naar haar vader."

Op pad met vader

Als kind ging Marit graag mee als haar vader met een groep cursisten in een hofje ging schilderen. Marit Schilling: "Wat mij is bijgebleven is dat iedereen in zo'n hofje er een ander detail uithaalde. Als je lang genoeg kijkt, valt je ook steeds meer op." In haar brief aan de regenten heeft ze laten vallen dat ze aan die uitstapjes goede herinneringen overgehouden heeft. Wie weet gaf dat wel de doorslag om haar in 2017 een huisje te gunnen.

Slaapvertrek

Marit, die een bovenetage bewoont, liet op eigen kosten de zolderkamer voorzien van een laminaatvloer en de muren stuken. "Ik heb het geluk dat ik een apart slaapvertrek heb. Hofgenoten op de begane grond hebben dat niet. Hun zolder gebruiken ze als

opslag. Ze hebben soms leuke creatieve oplossingen voor het gebrek aan een slaapkamer bedacht. Iemand heeft een 'slaappodium' met daaronder een kast. Een ander heeft een slaapbank en een derde heeft met boekenkasten een slaapgedeelte gecreëerd."

Het hofje is een oase van rust, behalve als er geklust wordt. Ook hoor je het duidelijk als iemand de poort opendoet of het straatje inloopt. De hofdames kunnen inmiddels aan iemands tred of typische fietsklinggeluid horen wie eraan komt. Marit: "Dan ren ik wel eens naar het raam en roep: Ik heb een pakketje voor je." Maar meestal is het in hofje 'onwerkelijk stil'. Niet voor te stellen: als je de deur uitloopt, zit je zo bij het Rijksmuseum.

> Marit Schilling (rechtsvoor) met haar hofgenoten

> Cadeau dat de omslag van boekje werd

Royal Health Foam
matrassen en bedden

Het leven is een stuk leuker als je goed slaapt!

Kijk op healthfoam.com of
bezoek onze showroom in Scheveningen

Koninklijk slapen op matrassen van Royal Health Foam

Info: healthfoam.com of 070 - 3387010

In memoriam: Gonda Koster

Eén van de grootste kwaliteiten van Gonda Koster, vijf jaar secretaris van Stichting de Hofjeskrant, was dat ze kon netwerken als de beste. Dat deed ze het liefst in een bruin café als Koops. Met een wijntje in de hand voelde ze zich dan als een vis in het water. Ze kon heel goed inschatten waar ze een ander voor kon inzetten en maakte mensen met charme en overtuiging enthousiast.

Zo regelde ze geheel 'Gondariaans' een historische verhalenbundel, grotendeels in stripvorm, over het Hofje van Heijthuijsen. Van dat hofje was ze sinds 2011 regent-voorzitter. Tegelijk was ze ook een twijfelkont. Er zaten immers meerdere kanten aan het verhaal en dat verhaal moest wel zorgvuldig en volledig verteld worden. Over volledigheid gesproken, als voorzitter van het Hofje van Heijthuijsen ging ze er prat op dat elk bestuurslid zijn of haar eigen competentiegebied had: restauratie, financiën en juridische zaken. Met haar deskundigheid op het gebied van publiciteit en kennisoverdracht was dus het plaatje compleet.

Hofjeskrant

Niet lang nadat ze regent-voorzitter was trad ze toe tot het dagelijks bestuur van Stichting Haarlemse Hofjes en weer later werd zij bestuurslid van Stichting de Hofjeskrant. Ze was goed in brainstormen en kwam helder en snel tot de kern. Dat kwam goed van pas bij het regelen van een plek voor het tegeltableau dat Stichting de Hofjeskrant bij zijn tienjarig bestaan aan de stad cadeau deed. Haar officieuze afscheid van de Hofjeskrant was een column in nummer 43. Daar

> Gonda in het midden in het Hofje van Heijthuijsen met medebestuursleden Anna Paternotte (links), Taetske van Dijk (rechts), Bart Bram Spruit (rechts) en een op bezoek zijnde burgemeester Jos Wienen

vatte ze mooi samen hoe ze tegen hofjes aankeek: hofjes zijn in tweeërlei opzicht historisch erfgoed, zowel qua steen als bestuursvorm.

Ongeneeslijk ziek

In de zomer van 2020 hoorde ze dat ze ongeneeslijk ziek was. Ze droeg haar lot op grootse wijze. "Doodgaan is nu mijn grootste project," zei ze een half jaar geleden. Ze schaamde zich toen zelfs een beetje dat het nog zo goed ging. Want ze deed nog van alles. In de winter zwom ze zelfs in zee, één van haar liefhebberijen en ze nodigde regelmatig vrienden uit voor een lunch of borrel.

Maar de zeldzame vorm van kanker woerde onder de waterspiegel voort. De laatste maand kwam ze bijna niet meer buiten, haar meest trouwe vrienden kwamen bij toerbeurt langs en mantelzorgden haar zo goed mogelijk. Op vrijdag 11 juni was de prachtige halve finale op Roland Garros tussen Nadal en Djokovic. Oh, wat had ze die graag willen zien, in goed gezelschap met een wijntje erbij natuurlijk. Ze overleed die dag, thuis en omringd door naasten. Veel te jong. We zullen Gonda en haar gulle lach missen.

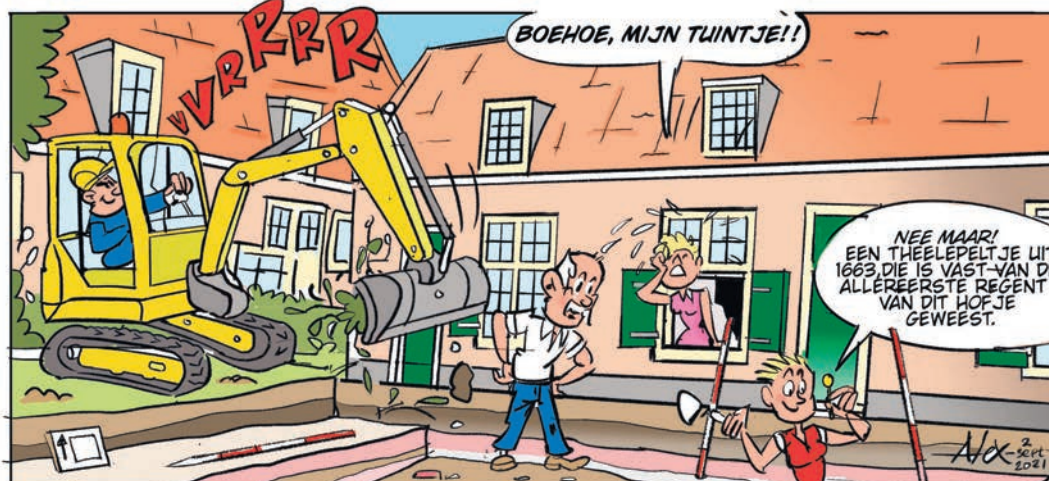
Namens Stichting de Hofjeskrant,
Willem Brand

Woningnood en verduurzaming

Wij hebben in Nederland de laatste jaren steeds meer te maken met woningnood en zeker in onze regio merken wij daar al een hele tijd de gevolgen van. Koopwoningen zijn niet aan te slepen en in veel gemeenten zelfs niet meer te verkrijgen en de wachtlijsten voor huurwoningen, die al heel erg lang waren, lopen zienderogen op. Ook de hofjesbesturen merken de toenemende druk op de sporadisch beschikbaar komende hofjeswoningen. Een aantal hofjesbesturen is de afgelopen tijd dan ook gestopt met het bijhouden van een wachtlijst, vanwege het geringe verloop in hun hofje en de overvloed aan aanmeldingen en verzoeken om op deze wachtlijst geplaatst te worden. Het verkrijgen van een hofjeswoning in Haarlem lijkt meer en meer op het winnen van een lot uit de loterij!

Naast de problematiek rondom de moeilijke beschikbaarheid en de toewijzing van woningen, worden de hofjesbesturen de laatste tijd ook meer en meer geconfronteerd met het vraagstuk van de verduurzaming van hofjeswoningen en de daarmee samenhangende problemen met de monumentenstatus en de financiering. De vergaderingen van zowel onze eigen Stichting Haarlemse Hofjes als die van het Landelijk Hofjesberaad staan al geruime tijd in het teken van de verduurzaming van hofjeswoningen en de mogelijkheden die vanuit de landelijke overheid en de provincie Noord-Holland worden geboden om dit te financieren. Treffend in dit perspectief is een opmerking van de penningmeester van beide genoemde stichtingen, tevens regent van het Hofje In den Groenen Tuyn, Jan Willemink: "Nog steeds staat voor-

www.alexvankoten.nl

WONINGTEKORT

op dat de hofjeswoningen (primair) beschikbaar zijn voor armlastige vrouwen. We hebben dat jaren kunnen doen met extreem lage huren. Maar de hoge onderhoudskosten en de druk om de huisjes duurzaam te maken (voor 2030 moet er sprake zijn van 40% CO2-reductie) heeft ons kort geleden gedwongen om de huren te verhogen". Kortom een ingewikkeld vraagstuk waar ook wij nog niet onmiddellijk een passend antwoord op hebben.

Ik wens u allen, bewoners, regenten, bestuurders, betrokkenen en geïnteresseerden bij onze Haarlemse hofjes een aangename nazomer toe!!

Lieuwe Zoodsma,

voorzitter Stichting Haarlemse Hofjes en bestuurder/regent van het Luthers Hofje

Het schuwe vraatzuchtige konijn in 't Hofje van Bakenes

Een ontsnapt konijn zorgde voor beroering in het Hofje van Bakenes. De vertedering voor het kleine schuwe konijn, dat al snel de bijnaam 'Dirc van Bakenes' kreeg, sloeg vrij snel om in ergernis.

De tuin, een pareltje onder de Haarlemse hofjestuinen, had nogal te lijden onder Broer Konijns gegraaf en vraatzucht. Het 'ah' en 'oh' bij de bewoonsters veranderde in 'arrgghh'. Regent Job Thöne liet een ongediertebestrijder komen. "Heeft er soms iemand een hekel aan

u", vroeg deze droogjes toen hij de ravage zag. Hoe deze 'were-rabbit' (aanbevolen Wallace & Gromit-film 'The curse of the were-rabbit') te vangen? Een vangkooi had volgens de expert weinig zin. Die helpt alleen met prooidieren. Hij kon 'm wel vangen met een fret. Kosten € 695 ...

> Illustratie Alex van Koten

Heimwee naar het Hofje van Oorschot

Negentien jaar woonde Vera van der Aa met veel plezier in het Hofje van Oorschot, tegenover de HEMA. Vanwege de ziekte van Lyme moest zij haar woning in het hofje verlaten. Ze was de coördinatie in haar benen kwijtgeraakt en kon de trap niet meer op.

> Foto: Vera van der Aa

Nu woont ze gelijkvloers. Haar gelveltuintje was haar lust en haar leven. "Ik vond het altijd heerlijk om de boel voor mijn raam fleurig en fris te maken en te houden. Lekker rommelen met bloemen en planten en gezellig kletsen met de buurvrouwen. Dat mis ik ont-

zettend. Ik heb regelmatig heimwee!" Begin juli bezocht zij na vijfenhalf jaar voor het eerst weer het hofje. "Eerder lukte het me niet, teveel (liefdes)verdriet. Tegelijk vind ik dat ook wel weer mooi van mezelf."

Volgens goed gebruik

De keuken van Marja Weeteling, opzichteres van het Hofje Noblet en wonend in het voorhuis, grenst aan de gang die naar de regenten- en wacht-kamer leidt. In de gang springt een sleutelbord in het oog.

Daar hangen volgens goed gebruik alle huissleutels van de bewoonsters zodat de opzichteres zich bij tegenspoed toegang kan verschaffen. De eeuwenoude sleutels die eraan hangen zijn pure nostalgie, die worden allang niet meer gebruikt. Op één na. Marja: "Anne, die hier al 35 jaar woont, weigert een nieuw slot op haar deur te laten zetten. Onlangs hebben haar kinderen haar overgehaald dit toch wel te doen. Dan zal de hare hier ook als relikwie van het verleden hangen."

Aandacht voor ambacht

PRONK BOUW
BOUWEN RESTAUREREN LEIDEKKEN

Machinestraat 2, 1749 DT Warmenhuizen
(0226) 391374 • info@pronkbouw.nl
in f @ www.pronkbouw.nl

KPG
architecten

Bronsteeweg 49
2101 AB Heemstede
023 5290190
www.kpgarchitecten.nl

Hofdames dubbel herdacht met steen en boekje

Vrijdag 13 augustus werd op de katholieke begraafplaats Sint Barbara gebeden voor het zielenheil van 58 lang overleden hofdames, allen gewoond hebbende in Hofje In den Groenen Tuin. Erna werd ter herinnering aan hen een grafsteen onthuld.

In vroeger eeuwen betaalde de familie of (oude) werkgever van een nieuwe bewoonster een toelatingsbedrag wanneer zij toetrad tot een hofje. Daarmee werd het recht om begraven te worden gekocht.

Stichteress

Historicus Wim Cerutti schat dat er in de loop der eeuwen tienduizenden Haarlemmers in de Grote Bavokerk zijn begraven. Daaronder was Catharina Jansdochter Amen, de stichteres van Hofje In den Groenen Tuin (IDGT). Deze Trijntje werd, zo is onlangs ontdekt, in graf 325 ter aarde besteld. Dat nieuwtje is te danken aan Michaëla Bijlsma, IDGT-bewoonster, die half augustus het boekje 'Hofdames in ruste' uitbracht.

Gravenboeken

Bijlsma: "Overleden hofdames werden in de 17de en 18de eeuw waarschijnlijk begraven op het kerkhof aan de noordzijde van

de Bavo, of op het kerkhof rond de Nieuwe Kerk. Na 1827 werden de hofdames begraven op het katholieke veldje van de Begraafplaats Kleverlaan. Deze graven werden afgestoten toen de rooms-katholieke begraafplaats Sint Barbara in 1897 in gebruik werd genomen."

Anderhalf jaar terug trad Michaëla Bijlsma met trio Bijlsma²Hooglugt op in de kapel van de begraafplaats Sint Barbara. Beheerder Rob Lagerweij vertelde dat er nog graven waren van in de 20ste eeuw overleden IDGT-bewoonsters. Door onderzoek in lijkenregisters en grafboeken kwam Bijlsma achter de namen van 58 hofdames, die tussen 1903 en 1965 op Sint Barbara zijn begraven.

Geen grafrechten

Bijlsma: "In 1903 werd op Sint Barbara de eerste hofdame ter aarde besteld. In 1965 zegde het toenmalige hofjesbestuur, bestaande uit vijf leden van de familie Letschert, het contract op. Graven in ere hou-

> Na de onthulling vond de inwijding van de gedenksteen plaats. Eerst zegende pastoor Bob van Oploo de steen met wijwater, erna met wierook. Behalve de regenten en bewoonsters waren ook de drie regentenechtparen van Hofje Codde en Van Beresteyn aanwezig. Jan Willemink: "De regenten van ons hofje vormden in een ver verleden samen met de regenten van C&vB één bestuur. Bovendien ligt hun veld met overleden hofdames tegen ons witte aan."

den kostte geld en dat stond in schril contrast met het familiebeleid 'veel nemen, weinig geven'.

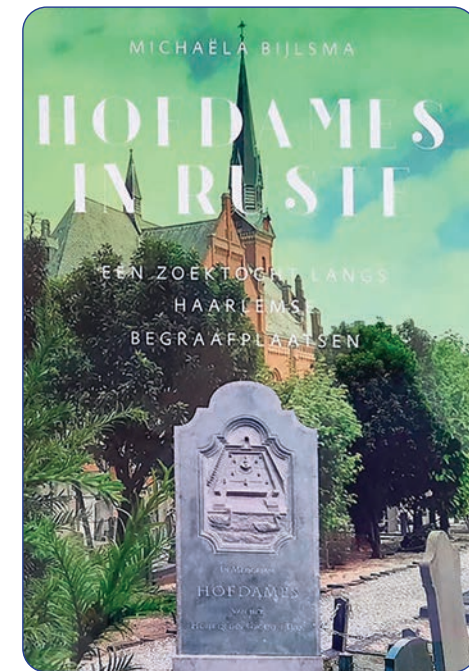
Bijzonder is dat de graven desondanks nog niet geruimd waren. Historicus Wim Cerutti vermoedt dat het bestuur van de begraafplaats de inhulge familie niet serieus heeft genomen en dacht: "We laten de hofdames gewoon liggen en planten er een paar bomen."

Laatste rustplaats

De helft van de grond werd erna verhuurd aan de regenten van Hofje Codde en Van Beresteyn. Het niet meer gebruikte deel werd aangemerkt als het witte van In den Groenen Tuin. Er stond een hek omheen, een grafsteen ontbrak. Het was Michaëla Bijlsma die tijdens een bezoek aan de begraafplaats regent Jan Willemink voorstelde om er een gedenksteen te plaatsen.

Het bestuur ging akkoord en gaf opdracht aan steenhouwer Tobias Snoep, die zijn ontwerp baseerde op het reliëf van de hofjespomp die hij in 2016 voor het hofje had gemaakt. Dit reliëf is geïnspireerd op de oude gevelsteen 'Zwanendrift', te vinden boven de achteruitgang van het hofje in de

Lange Veerstraat. Op de voorgrond kijk je tegen de zwanen aan, de tuin zie je vanuit vogelperspectief.

> Bestellen via www.nieuwegrachtproducties.nl voor € 19,50 (60 pag., harde omslag, met leeslint)

> Een onthulling van de gedenksteen werd gedaan door Michaëla Bijlsma en Jan Willemink. Van de onthulling maakte John van der Wal een film te zien op 023tvonline.nl/haarlemhofjesstad

Tuinonderhoud Teylers

Toen Elan Wonen dit hofje beheerde ging het tuinonderhoud volgens de bewoonsters niet echt over rozen. De heggen werden niet al te recht geknipt en ook het snoeien van lavendel en rozen bleek een té lastige opgave.

De (dode) buxussen waren al eerder verwijderd, maar er werden geen haagjes ter vervanging geplaatst. Als tussenoplossing werd er gras gezaaid dat door de natte zomer in juni op kniehoogte stond, inclusief het onkruid. De klachten richting de nieuwe eigenaar, de vereniging Hendrick de Keyser, zorgden er wel voor dat na zes maanden stilstand het gras werd gemaaid. Maar dat was uiteraard niet voldoende om van deze hofjestuin een mooie tuin te maken. Daar is heel wat meer voor nodig. Tijdens een

in juli belegde bewonersbijeenkomst werd afgesproken dat het nieuwe hoveniersbedrijf Takken samen met de bewoonsters Rinkje Beek en Ingrid Paardekooper Overman een ronde zou maken door de tuin. Inmiddels is dit gebeurd. Na inventarisatie van aandachtspunten en wensen zal HdeK samen met Takken een onderhoudsplan opstellen, mede afhankelijk van het beschikbare budget. Op termijn wil de nieuwe eigenaar de tuin in de oorspronkelijke staat terugbrengen.

> Teylers Hofje heeft nieuwe hovenier en onderhoudsplan

Foto: Ingrid Paardekooper Overman

Wisseling van de wacht in het Zuiderhofje

Een mooie aanleiding voor een feestje: na negentien jaar hoofdbewoonster te zijn geweest, met de daarbij horende opzichterstaken, nam Emma Scharten (81) op zondag 20 juni zonnig afscheid. Haar opvolgster, Marjolein ter Haar, kreeg symbolisch de sleutel van het hofje.

Hoofdbewoonster kun je letterlijk nemen. Zij woont in het hoofdgebouw en kijkt zo uit over tuin en huisjes. Dat alleen al geeft haar de aparte status van verbindende schakel tussen het bestuur en de bewoonsters.

Oudste werkneemster

Het feestje wordt opgeluisterd door zangeres Anita Sanders. Halverwege neemt een bewoonster de redacteur even apart. "Weet je dat Emma de oudste werkneemster van Haarlem is?" zegt ze half serieus-half schertsend. Om dan uit de doeken te doen wat haar werk allemaal inhoudt. 's Morgens vroeg uit de veren om werkluï te ontvangen, de post rondbrengen en 's avonds om tien uur de poortdeur sluiten.

Sinterklaascadeau

Emma betrok de woning op 5 december 2002. Oud-regentes Ida Bienfait kenschetst haar in haar toespraak als een Sinterklaascadeau, en niet alleen vanwege die datum. "De eerste jaren waren voor jou niet gemakkelijk. Het rommelde. Om de haverklap moest er een huisje worden opgeknappt en werden we verblijd met een nieuwe bewoonster. Mede dankzij jou

kwamen we snel in rustiger vaarwater. Gelukkig blijf je bij ons."

Kersttijd

Dat Emma in het hofje mag blijven wonen, ziet zij zelf als een cadeau. In haar praatje zet ze oud-voorzitter Hendrik Blanksma in het zonnetje, die in 2020 vanwege corona met stille trom vertrok. Voordat zij hem een presentje overhandigt, vat ze mooi samen hoe blij ze met hem was: "De Kersttijd was voor mij altijd het hoogtepunt van het jaar. Ik wist dat Hendrik mij dan zou bellen om het jaar door te nemen. Dat gaf mij een fijn gevoel."

Sleutel

Om de overdracht kracht bij te zetten overhandigt Emma haar opvolgster Marjolein symbolisch de sleutel van het hof. Regentes Nathalie Bienfait: "Het is niet de echte, maar de sleutel van een grote zware geldkist die in de re-

> Oudste bewoonster Therese Kamps (87) bedankt Emma (links) voor haar goede zorgen

gentenkamer staat. Een exacte datum kunnen we er niet opplakken, maar de kist is meer dan tweehonderd jaar oud." De komst van Marjolein is te danken aan het vaccin.

"Na de prik kreeg ik in de Doopsgezinde kerk een blaadje in mijn handen gedrukt. Daarin stond een piepkleine advertentie: Opzichteres gezocht. Dat intrigeerde mij."

Ongenode gasten

Eindelijk, na ruim anderhalf jaar, konden we weer vergaderen met de regenten. Doorgaans doen we dat twee keer per jaar over algemene zaken die ons hofleven betreffen.

Uit voorzorg zaten we buiten, op afstand. Om ons heen drankjes en schalen met lekkers. We voelden allemaal hoe bijzonder dit moment was. Na enig klein leed bij sommige van ons en de gevolgen van de golvende pandemie, ervaar je een soort herwaardering van vrijheid en ontspanning. Deze vergadering werd een klein feestje dat eindigde in een rondvraag met opgestoken paraplu.

Ons noodgedwongen naar binnen gekeerde hofleven kon, wellicht via een compromis, weer enigszins geopend worden voor enthousiaste bezoekers. En met enthousiaste bezoekers bedoelden wij uiteraard toeristen en dagjesmensen... geen konijnen en meeuwen!

aan schoonheid en historie, wat moet je ermee?

Vervolgens trof ons het opgewonden rumoer in de lucht van rondvliegende meeuwen, en gekrijs van een jonge meeuw die in onze tuin was geland. Met overduidelijke vlieg angst, niet te verwarren met 'vliegschaamte'.

Moeder waakte over haar jong door hem af en toe te voeden en voorbeeldig op te stijgen alsof ze wilde zeggen: "Kijk, zo doe je dat, je kúnt het!". Na twee dagen en nachten van vruchteloze pogingen vloog het jong zowaar het dak van het fietsenhok op en hoopten wij hem te kunnen aanmoedigen tot verdere vlucht. Maar pas de volgende dag was het jong verdwenen, via een geschikte startbaan op de bestrating.

Joods monument

Helaas is de opening van ons hof voor onbepaalde tijd uitgesteld in verband met een nieuwe besmettingsgolf. Het vernieuwde plantsoen bij het Joods monument op het Philip Frankplein is in ieder geval zeker een (veilig) bezoekje waard. Het plantsoen is onlangs op feestelijke wijze heropend dankzij een bewonersinitiatief.

Josje, Hofje van Bakenes

> Emma (links) overhandigt haar opvolgster Marjolein symbolisch de sleutel van het hof

www.hendrickdekeyser.nl

**Bijzondere huizen
bewaren voor de
toekomst?
Word lid en doe mee!**

"Hendrick de Keyser" is hét nationale goede doel voor het behoud en beheer van monumenten. Ook in Haarlem en omgeving behouden wij meer dan 20 bijzondere panden voor de toekomst, waaronder onze nieuwste aanwinst het Teylers Hofje. Als lid van Vereniging Hendrick de Keyser helpt u mee met het verwerven, restaureren en openen van bijzondere huizen in Nederland. De Vereniging organiseert voor haar leden excursies, lezingen en open dagen. Natuurlijk als dit weer mogelijk is binnen de geldende corona-maatregelen. Word lid en doe mee voor slechts 30 euro per jaar!

Vereniging Hendrick de Keyser
Herengracht 172 • 1016 BP Amsterdam
020-5210630 • info@hendrickdekeyser.nl

LEZERS SCHRIJVEN

De kruiwagen met puin

In Hofjeskrant 43 las ik het verhaal over de restauratie van de balkenvloer. De zinsnede: 'De ruimte tussen de houten vloer boven en het houten plafond eronder, zo'n halve meter, moest eerst van zo'n 500 kilo puin worden ontdaan' deed me herinneren aan de dag, dat ik als rijksambtenaar minister Elco Brinkman bij zijn bezoek aan Haarlem vergezelde.

We bezochten die dag een aantal monumenten. In het hofje zou de minister een officiële openingshandeling verrichten als start van de restauratie van het hofje. Dat deed hij keurig door een kruiwagen met puin door een stortkoker af te voeren die in verbinding stond met een container. Is het nu zo dat het alleen bij die voorbeeldige actie is gebleven, zo vraag ik mij nu af?

We bezochten ook het toen leegstaande Enschedé-complex waar tijdelijk het beroemde Spaarnestad-fotoarchief was opgeslagen. De minister werd gefêteerd door hem een foto te tonen van zijn geboortehuis. Men zag graag dat het ministerie een rijksbijdrage zou verstrekken aan een op te richten definitieve huisvesting voor het archief.

Voor het eerst en waarschijnlijk ook het laatst in zijn leven reed ik toen mee in de ministeriële auto, begeleid door motoragenten, op weg naar het beroemde woningcomplex Tuinwijk-Zuid van architect Van Loghem in Haarlem-Zuid.

Ook werd de basiliek St. Bavo aan de Leidsevaart bezocht. Daar werd op overdonderende wijze ter ere van zijn bezoek het orgel bespeeld. Ik vreesde toen voor de ineenstorting van de gewelven, omdat dan weer een subsidieaanvraag op mijn bureau kwam te liggen die dan moeilijk geweigerd kon worden, de minister was immers indirect de bron van de oorzaak van ineenstorting!

Groet van mij,

Matth van Rooden

> Minister Elco Brinkman start de restauratie van het Remonstrantse hofje door het leegkiepen van de kruiwagen (1988)

19e eeuwse miljoenen niet naar maatschappelijke doelen

"Bij een van de Haarlemse grutters kwam ik de Lente-editie 2021 van de Hofjeskrant tegen met een tekening van Vincent van Gogh en zijn zusje Willemien. Thuis las ik jouw brief van Vincent aan haar. Mijn complimenten! Je moet je goed hebben ingeleefd in de roerselen van de bijzondere man die Vincent was. Gewoonlijk zou ik het daarbij gelaten hebben, maar omdat ik al een tijdje rondloop met een vraag over de hofjes bereiken mijn complimenten jou deze keer ook daadwerkelijk."

Zo begint een lange brief die Steef Kaatee schreef aan Hofjeskrant-redacteur Willem Brand. Hij merkt een belangrijk verschil op tussen de tijd waarin de meeste hofjes werden gebouwd en de 19e eeuw, de eeuw van Vincent. In de gouden eeuw staken welgestelden hun geld onder andere in hofjes en kunst. Dit deden ze zelfs in zeer onzekere tijden, zoals tijdens de Tachtigjarige oorlog. Ook in de 19e eeuw werd er behoorlijk geïnvesteerd, maar niet in kunst en ook niet in armenzorg. In die tijd werd vooral belegd in opkomende industrieën. Vanwaar dat verschil, vraagt Kaatee zich af. Hierbij een verkorte versie van zijn brief.

Naastenliefde

"Van de 23 Haarlemse hofjes stamt ongeveer de helft uit de 17e eeuw en van deze 17e-eeuwers ook weer ongeveer de helft uit het eerste kwart. Dat is dus nog in de periode van de Tachtigjarige oorlog; een periode waarin het land (dan nog een groepje dwergstaatjes) onzekere tijden be-

> In 19de eeuw zijn er geen hofjes gesticht, ook het Hofje van Staats niet

leeft. En dat geldt des te meer voor de schenkers en stichters van de hofjes.

De huidige Haarlemse toeristenindustrie weet in haar platheid niet meer uit te

brengen dan dat de hofjes in al hun eenvoud een goede vorm van bejaardenzorg waren. Oudere weduwen of ongehuwden woonden gezamenlijk op één terrein, waar ze niet vereenzaamden, in een tijd dat overheidssteun nauwelijks bestond. Wim Cerutti schreef ooit dat dit type armenzorg 'niet zozeer werd ingegeven door naastenliefde, maar tot doel had het eigen zielenheil te bevorderen'. Ik geloof niet dat ik het daar volledig mee eens ben, volgens mij was er wel degelijk naastenliefde in het spel.

19e eeuw

Vergelijk dat eens met de 19e eeuw, de eeuw waarin Vincent leefde. De industriële revolutie zorgt dan voor een sterke verpaupering van de werkende bevolking. Het landsbestuur komt allengs in handen van de liberalen. De Armenwet van 1854 bepaalt dat de armenzorg terug moet naar het particulier initiatief. Maar particulieren pakken die handschoenen niet op, zij steken hun geld in andere zaken. Voor bejaar-

den en daklozen is de uitkomst rampzalig. Dat mag de toeristen ook verteld worden.

Van Gogh

Terug naar Vincent. De schilder die we nu zo bewonderen en voor wiens werk miljoenen worden betaald. Na een armoedig leven begint hij op zijn 26e, betrekkelijk laat - met tekenen en schilderen. Zijn broer Theo zal bij leven zijn enige klant zijn.

Buitenlandse beleggingen

Wat was er met de Nederlandse belegger en rentenier in de 19e eeuw aan de hand? Had die geen gevoel voor kunst of voor sociale investeringen? Naar schatting waren hun buitenlandse beleggingen, zoals Oost-Europese spoorwegwaarden en Amerikaanse staatspapier, in de tweede helft van de 19e eeuw circa drie miljoen gulden waard. Dat was in die tijd ongeveer twee keer het nationaal inkomen! Daarop is later veel verlies geleden. Met dit geld en met iets meer vaderlandse affiniteit hadden ook hier in Haarlem mooie en nuttige sociale centra gerealiseerd kunnen zijn."

Met vriendelijke groet,

Steef Kaatee

> Hofje van Heijthuijsen, Berend Zweers, 1904. Steef Kaatee: "Een qua geschiedenis interessant hofje. Het werd nog tijdens de Tachtigjarige oorlog buiten de stadsmuren gebouwd."

Tachtigjarige oorlog verbeeld

In de schoorsteen van de regentenkamer van hofje het Vrouwen- en Antonie Gasthuys neemt de dierentegel van de wolf en het lam een prominente plek in.

De afbeelding is één uit een serie die onder meer de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) verbeeldt. Het lam stelt de jonge Nederlandse republiek voor, de wolf boosaard Spanje. De serie tegels, ontworpen op basis van gravures, zou je kunnen zien als een soort 17de-eeuwse strip van aardewerk. De wolf zal aan het eind van de strip met

de staart tussen de poten afdruipt! Conservator Louis Mathijssen: "Je kunt het ook

zien als een strijd tussen het ware en het ketterse geloof. Dan mag je zelf invullen welk het ware geloof is." De tegels zijn ontworpen en gebakken door de 17e eeuwse Haarlemmer Willem Verstraeten die in het Begijnhof werkzaam was. Dat kun je o.a. zien aan de randversiering - aigrette geheten - die typisch Haarlems is.

Landelijk Hofjesberaad weer 'live'

Maar liefst 55 hofjes waren vertegenwoordigd op de voorjaarsbijeenkomst van het Landelijk Hofjesberaad in Edam, georganiseerd door de regenten van het Proveniershuis Edam, het enige hofje aldaar.

Geen vermoeiende internetvergadering dit keer, men kon elkaar gelukkig weer in de ogen kijken. De 55 bestuurders ontmoetten elkaar in de Grote of Sint Nicolaaskerk, die zijn naam eer aan doet: er passen maar liefst 950 mensen in. Wie richting Edam rijdt ziet hem al van verre boven het dorp uitsteken. Ruimte genoeg dus om afstand te houden.

Schilderachtig

Er waren inleidende verhalen van een Edamse regent, een wethouder van de gemeente Edam-Volendam en de Monumentenwacht Noord-Holland. Na de lunch kon men op eigen gelegenheid een rondwandeling maken door het schilderachtige Edam. Daarbij mocht natuurlijk het Proveniershuis niet ontbreken, in 1555 gebouwd met hulp van vermogende Edammers. Het hofje heeft vijftien woningen, een regentenkamer en een prachtige open tuin die vanaf de straat zichtbaar is.

Proeve

In de volksmond wordt het hofje Proeve genoemd, afgeleid van het woord 'preuve'. Dat is de naam voor giften, meestal in natura (turf, aardappelen), die de armlastige hofjesbewoners van hun bestuur ontvingen. De bewo-

> Hofje in Edam

Foto: Jan Willemink

ners van proveniershuizen heetten proveniers maar werden ook wel kostkopers genoemd. Een provenier was meestal een man, voor vrouwen

waren er hofjes. Een provenier kocht zich eenmalig in, om vervolgens levenslang gratis kost en inwoning te genieten.

Lintje Jan Willemink

> Trotse Jan Willemink naast locoburgemeester Floor Roduner

Vrijdag 13 augustus werd een onvergetelijke dag voor regent Jan Willemink van Hofje In den Groenen Tuin. 's Middags was hij spreker in de kapel van begraafplaats Sint Barbara.

Erna onthulde hij samen met Michaela Bijlsma, bewoonster in 'zijn' hofje, de gedenksteen voor 58 lang overleden hofdames. En terug in het hofje, waar die dag de jaarlijkse bbq gepland stond, werd hij tot zijn grote verrassing geridderd door locoburgemeester Floor Roduner. Jan was eigenlijk nog meer onder de indruk van

de lieve woorden van de hofdames Kirsten en Renske. En van het lied van Michaëla: "Dankzij zijn inzet wonen wij als een vorst. Dus maak je borst en je glas maar nat en zeg mij na: leve de man die het lintje kreeg van je hieperdepiep hoera!" Op You Tube en de website van de krant is het filmpje van 023tvonline (John van der Wal) te zien.

Waar is deze gevelsteen?

Achter de muur waarop deze gevelsteen hangt vergadert het college van regenten van het Sint Jacobs Godshuis. De jacobsschelpen, als fossielen afgebeeld, verwijzen naar de in 1437 opgerichte katholieke instelling. Die was gevestigd in de Antoniestraat, pelgrims op weg naar Santiago de Compostella kregen daar gratis logies. Van 1978 tot 2015 werkte Herman Moné voor het charitatieve vermogensfonds, dat zich o.a. inzet voor huisvesting van bejaarden en wezen. De steen is een eerbetoon, zie de letters die het touw vormen. Tip: zoek in de buurt van een koninklijke voetbalvereniging.

PRIJSVRAAG

Stuur uw reactie naar info@haarlemse-hofjeskrant.nl en maak kans op een VVV-bon van € 15.

Weer veel goede inzendingen! De 'iser-man' uit editie 43 hangt op de Houtmarkt. De winnaar is Ad Timmers. Gefeliciteerd.

Volg de Haarlemse Hofjeskrant op Facebook!

Voor het laatste nieuws en de laatste filmpjes!

www.facebook.com/HaarlemseHofjeskrant

Muijs

Om niets te vergeten!

Open: ma. t/m vr. van 9.00-18.00 uur
zaterdag van 10.00 - 17.00 uur
Gedempte Oude Gracht 108
Haarlem, Tel: 023 5315513
www.muyskantoor.nl

C. den Hollander b.v.
Onderhoudscombinatie
Haarlem (023) 5356812

SCHALKWIJKERSTRAAT 29 - 2033 JC - FAX: (023) 5352800

Nieuwenhuizen bv
BOUWBEDRIJF

- Verzorging aanvraag
- Nieuwbouw
- Verbouw
- Aanbouw
- Renovatiebouw
- Dakkapellen
- Badkamers
- Openhaarden

Lijnbaan 34 -36 - Heemskerk - Tel.0251-235 996
www.bouwbedrijfnieuwenhuizen.nl

Haarlemse Hofjeskrant **GRATIS meenemen!**

Haarlem: DekaMarkt Rijsstraatweg 283, Rijsstraatweg 40-42, Anthony Fokkerlaan, Eksterlaan, Meester Cornelisstraat, Schalkwijkstraat, Gedempte Oude Gracht, Amsterdamstraat, Prinses Beatrixplein, Oranjeboomstraat, Rampplan en Floridaplein. VOMAR Da Vinciplein, Stephensonstraat en Paul Krugerkade. JUMBO Engelenburg. PLUS Rijsstraatweg en de Coop Stuyvesantplein. AH Floriadeplein, Marsmanplein, Soendaplein, Drossestraat, Westergracht, Grote Houtstraat, Kruisstraat en Spoorwegstraat. VVV, Noord-Hollands Archief, Van der Pigge, Muys Kantoor & Cadeau, DEKATUIN. Bibliotheken Gasthuisstraat, Planetenlaan en Leonard Springerlaan. Heemstede: VOMAR Binnenweg, AH Blekersvaartweg, SPAR Te Winkelhof en PRIMERA De Pijp Raadhuisstraat, Bibliotheek Julianaplein. Bloemendaal: AH en Papyrus Bloemendaalseweg.

Oplage: 6.000
Redactie: Willem Brand
Eindredactie: Paula Willems
Vormgeving: Kees Reniers
HHK 45 verschijnt in januari 2022